

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Під. наук. керівн. Піроженко Т. О., авт. кол-в: Байер О. М., Безсонова О. К., Брежнева О. К., Гавриш Н. В., Загородня Л. П. та ін. 2021. 38 с.

URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovooho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 19.03.24).

2. Воробйова О. М. Екологічна освіта молодших школярів. *Початкова школа*. 1998. Вип. 6. С. 63–64.

3. Гузь А. М. Всеосвіта. Куточок природи у ЗДО. URL: <http://surl.li/omqjc> (дата звернення: 19.03.24 р.)

4. Електронний ресурс «Facebook», URL: <http://surl.li/rsthl> (дата звернення: 19.03.24).

5. Карук І. В. Гра-експериментування як засіб розвитку дослідницької активності дошкільників. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 20. С. 142-146.

5. Мельник Н. М. Європейський досвід виховання дітей в зеленому середовищі. Розділ IV. Історичні та порівняльні аспекти духовно-інтелектуального виховання і навчання. Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в XXI столітті. С. 345-348.

URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1863771> (дата звернення: 19.03.24).

6. Яришева Н.Ф. Методика ознайомлення дітей з природою. 1993. 50 с.

ЕКСКУРСІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Валентина Лопатюк, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: К.А. Колеснік, докторка філософії, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

EXCURSION AS A MEANS OF SPEECH DEVELOPMENT IN PRESCHOOL CHILDREN

Valentyna Lopatiuk, *master's student*

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті розкрито особливості розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку під час екскурсії. Здійснено дефінітивний аналіз понять «мовлення», «екскурсія». Авторками виділено педагогічні вимоги щодо підбору системи вправ для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. У статті описано дидактичні ігри та вправи, які сприятимуть мовленнєвому розвитку старших дошкільників.

Ключові слова: мовлення, розвиток мовлення, екскурсія, діти старшого дошкільного віку.

Abstract. The article reveals the peculiarities of the speech development of older preschool children during the excursion. A definitive analysis of the concepts of «speech» and «excursion» was carried out. The authors highlight the pedagogical requirements for the selection of a system of exercises for the development of the speech of older preschool children. The article describes didactic games and exercises that will contribute to the speech development of older preschoolers.

Key words: speech, speech development, excursion, children of older preschool age.

Заклад дошкільної освіти виступає першою й відповідальною ланкою в загальній системі освіти. У центрі уваги освітнього процесу знаходиться дитина – мовленнєва особистість, яка потребує системного розвитку мовленнєвої та комунікативної компетентностей. Оволодіння українською мовою для дітей дошкільного віку є однією з найважливіших навичок у його дитячому житті. Добре розвинене мовлення дитини визначає її здатність до ефективного спілкування з однолітками та дорослими, взаєморозуміння в різних ситуаціях життєдіяльності, її соціального адаптування, успішного навчання та

самовираження. Тому питання розвитку мовлення в дошкільників має особливу актуальність і важливість для їхнього загального розвитку.

Проблемою розвитку мовлення дітей займаються такі дослідники як А. Богуш, Н. Гавриш, К. Колеснік, Н. Комарівська, І. Лапшина, Т. Пироженко та ін. На їхню думку, основним завданням вихователя є навчити дошкільників вільно володіти діалогічним і монологічним мовленням, інтонаційними засобами виразності, дбати про мовленнєву досконалість [3, с. 128].

На сьогоднішній день велика увага приділяється пошуку та впровадженню ефективних методик розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Ці методики спрямовані на формування системи мовленнєвих навичок та умінь, розвиток діяльнісних характеристик мовлення та підвищення рівня мовленнєвого розвитку.

Для того, щоб мовлення дитини розвивалося належним чином, важливим є її різноманітний сенсорний досвід, який вона отримує завдяки сприйняттю різних об'єктів навколишнього світу, природи, соціальних взаємодій та ігор.

Експурсія є однією із форм роботи для ознайомлення дітей з природою та засобом розвитку мовлення. Під час експурсії дошкільники збагачують словниковий запас, а саме отримують систематизовані знання про різні об'єкти живої та неживої природи. Важливим аспектом є ретельна підготовка вихователя до проведення експурсії: домовитись з керівництвом установи про експурсію; продумати, де й як розмістити дітей; вибрати шлях, яким будуть іти діти; дібрати загадки, прислів'я, вірші та інший навчальний матеріал, провести інструктаж з техніки безпеки.

Для підбору системи вправ для розвитку мовлення дітей дошкільного віку варто дотримуватися ряду педагогічних вимог:

1. Підбирати вправи необхідно відповідно до помилок, які допускають діти у своєму мовленні.
2. Вправи мають мати чітко визначену мету та ігрове завдання, наочний матеріал.
3. Вправи мають стимулювати мислення дітей, адже мислення й мовлення взаємопов'язані процеси.
4. Вправи мають бути пов'язані із життєвим досвідом дошкільників.
5. Жвавий характер проведення вправ (цікаво та захоплююче для дітей).

Під час експурсій з метою розвитку мовлення в дітей необхідно організовувати активні форми роботи (дидактичні ігри, ігрові вправи, рухливі ігри, фізкультхвилинки тощо), що супроводжуються відповідним художнім матеріалом.

Дидактичні ігри, які використовує вихователь, орієнтовані на закріплення програмного матеріалу, надання вихованцям можливості проявити активність та грамотну позицію щодо об'єктів природи. Дидактичні ігри можуть бути різноманітними. Наприклад, «Хто де живе?»; «Хто що їсть?», «З якого дерева листочок?»; «Літає, бігає, стрибає»; «Живе - неживе»; «Що спочатку, що потім?» та ін.

Наприклад, під час експурсії до лісу можна використовувати дидактичну вправу «Який вітер-вітерець?». Дошкільники стають у коло, а вихователь з м'ячем – у центрі. Потім педагог кидає м'яч комусь із дітей, пропонує назвати слово-ознаку, яка характерна для вітру. Дошкільник називає слово та кидає м'яч тому, хто стоїть поруч [5, с. 60].

Слова для довідки: Слабкий, легенький, сильний, потужний, теплий, холодний, лагідний, зимовий, весняний, літній, осінній, вчорашній, нічний, ранковий, денний, вечірній, морський, льодяний, сирий,

Гра триває, доки всі діти не назвуть слова-ознаки. Проте одне й те саме слово двічі називати не можна. У ході гри педагог може допомагати дошкільникам навідними запитаннями. Наприклад: Вітер часто пустує: зриває перехожим капелюхи, розвіває їм шарфи. Тож він який? (Пустотливий). Який вітер віє вранці? (Ранковий).

Дидактична гра «Чий, чия, чие?». Мета гри: навчити утворювати присвійні прикметників від іменників. Дітям пропонується розповісти про житло тварин за допомогою малюнків підказок. Алгоритм завдань для гри:

Ведмідь живе в барлозі. То чий це барліг? (*Ведмежий барліг*).

Білка живе у дуплі. Чиє дупло? (*Біляче дупло*).

Лисиця живе в норі. Чия нора? (*Лисяча нора*)

Засць живе під кушем. Чия хатка? (*Заяча хатка*).

Вовк живе у лігві. Чиє лігво? (*Вовче лігво*).

Також у ході екскурсій варто використовувати ігри-імпровазації. Наприклад: «З насіння – дерево». Дошкільники мають прожити розвиток рослини, перевтілюючись у насіння, обіграють зростання квітки, куща або будь-якої іншої рослини. Діти уявляють та мають емоційно відчувати себе цією рослиною.

Під час екскурсії педагогові важливо підтримувати активність усіх дітей, використовуючи різноманітні прийоми, що стимулюватимуть пізнавальний інтерес. Наприклад, дошкільникам необхідно поставити питання про те, що вони бачать, що їм сподобалося, що для них є незрозумілим, що їх зацікавило тощо.

У ході екскурсії найголовнішим є правильна постановка запитань під час розглядання об'єктів. Вихователь має використовувати різні типи запитань:

– **репродуктивні** (наприклад: Якого кольору? Якої форми? Що робить? Чим пахне? Як рухається?);

– **пошукові** (наприклад: Де пташки знаходять воду?, Чому лелеки відлітають у теплі краї, а горобчики залишаються?, Чому дерева не падають?).

Дослідники вважають, що пошукові запитання в старшій групі мають переважати. Адже сам процес пошуку відповіді спонукає старших дошкільників мислити, аргументувати власну думку. Але слід пам'ятати, що вихованці не завжди можуть знайти правильну відповідь на запитання. У таких випадках педагогові необхідно пояснити незрозумілі дітям запитання.

Під час бесід можна використовувати ситуації, які пробуджуватимуть гуманні почуття в дітей та розвивається зв'язне мовлення. Наприклад: вихователь пропонує подумати, про що може розповісти зламана гілочка; про що хотів би попросити підсніжник; чому дерева ображаються на людей.

Із дітьми старшого дошкільного віку варто застосовувати **ігрові прийоми** змагального характеру. Наприклад: «Хто перший побачить ялинку та підбіжить до неї», «Хто назве найбільше ознак зими?», «Хто назве найбільше асоціацій з квіткою» тощо.

Під час екскурсії прийом порівняння відіграє важливу роль. Це дає можливість сформувати в дітей чіткі уявлення про об'єкти природи, які розглядаються. Дошкільники вчать порівнювати об'єкти:

– за відмінністю (наприклад, чим відрізняється сосна від ялинки);

– за схожістю (наприклад, що спільного у лисиці й білки).

Це допомагає виділити певні зв'язки, які існують у природі, розвивати зв'язне мовлення, збагачувати словниковий запас, формувати граматичну правильність мовлення.

Під час проведення екскурсії важливо використовувати художнє слово та малі фольклорні жанри (загадки, прислів'я, приказки та ін.). Вони допомагають створювати певні образи тих об'єктів, які розглядають вихованці.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): Наказ МОН України від 12.01.2021 № 33 «Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція». URL: <http://surl.li/qjxo> (дата звернення: 20.10.2022).

2. Коваль Т.В. Розвиток творчої особистості майбутнього педагога засобами народного музичного мистецтва. *Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя (VI школа методичного досвіду)*: мат. Всеукр. науково-практичної конф. з міжн. участю. Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю., 2016. С. 245-248.

3. Колеснік К., Комарівська Н., Стахова І., Присяжнюк Л. Значення спільної діяльності для розвитку мовлення дітей. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. Вип.17(2). Слов'янськ, 2022. С. 127-138.

4. Пахальчук Н.О., Грошовенко О.П., Колеснік К.А. Європейський досвід організації рухової активності дітей. *Moderní aspekty vědy: XVI. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Instituts.r.o. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Instituts.r.o.*, 2022. P. 377-389.

5. Сухар В.Л. Розвиток мовлення. Конспекти комплексних занять. Старша група. Харків: Вид-во «Ранок», 2010, 208 с.

6. Karuk I., Kolesnik K., Kryvosheya T., Prysiazhniuk L., Shykyrynska O. Organization of group activities of older preschool children in the process of experimenting. Society. Integration. Education Proceedings of the International Scientific Conference. Volume II, May 28 th - 29th, 2021. P. 729-743.

7. Lazarenko, N., Kolomiets, A., Kolesnik, K. Peculiarities of Organization of Group Interaction of Preschool Children in the Process of Game-Experimentation. *Preschool Education: Global Trends*. 2022. №2. P. 123-138.

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ В ПРИРОДІ: ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛИ

Ольга Пилявець, здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»

Науковий керівник: Т. Ю. Петришина, асистент кафедри дошкільної освіти
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

THE METHOD OF ORGANIZING WORK IN NATURE: IMPLEMENTATION OF ABROAD EXPERIENCE IN AN INSTITUTION OF PRE-SCHOOL EDUCATION AND PRIMARY SCHOOL

Olga Pyliavets, bachelor`s student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskiy State Pedagogical University (Ukraine)

***Анотація.** В статті розкриваються особливості впровадження закордонного досвіду організації праці в природі з дошкільниками та молодшими школярами. Розглядаються приклади використання закордонного досвіду в українських закладах дошкільної освіти та початкових школах.*

***Ключові слова:** праця в природі, організація праці в природі, заклад дошкільної освіти, початкова школа.*

***Abstract.** The article reveals the peculiarities of the implementation of foreign experience in organizing work in nature with preschoolers and younger schoolchildren. Examples of the use of foreign experience in Ukrainian preschools and primary schools are considered.*

***Key words:** work in nature, organization of work in nature, preschool education institution, primary school.*

Актуальною проблемою сучасності є виховання в дітей свідомого ставлення до довкілля та організація праці в природі в закладах дошкільної освіти та початковій школі. В сучасному світі, діти все більше надають перевагу онлайн-іграм та перегляду мультиків, ніж прогулянки та спостережень за природою. У Законі України «Про дошкільну освіту» йдеться, що виховання у дітей свідомого ставлення до природи є одним із ключових завдань тому, що саме в цей період дитина починає виокремлювати себе з довкілля, у неї формуються основи морально-екологічних позицій, відчуття емоційної близькості зі світом живої природи та закладаються основи екологічного світогляду [1, с. 360].